

Приблуда Людмила Михайлівна
Приблуда Людмила Михайловна
Prybluda Lyudmila Mykhaylivna

Семантико-стилістичні вияви мовної метафори у малій прозі Марії Матиос

Семантико-стилистические проявления языковой метафоры у малой прозе Марии Матиос

Semantic and stylistic manifestations of linguistic metaphors in small prose Mary Matios

Стаття присвячена дослідженню структури та стилістичних функцій мовної метафори в малій прозі Марії Матиос. Визначено типи метафоричних конструкцій, з'ясовано інвентар словотворчих засобів, проаналізовано стилістичні функції мовної метафори в художньому тексті малої прози письменниці.

Статья посвящена исследованию структуры и стилистических функций языковой метафоры в малой прозе Марии Матиос. Определены типы метафорических конструкций, выяснено инвентарь словообразовательных средств, проанализированы стилистические функции языковой метафоры в художественном тексте малой прозы писательницы.

Article is devoted to the study of structure and stylistic features of linguistic metaphors in small prose of Maria Matios. Different types of metaphorical constructions are defined, inventory of derivational is found out, stylistic features of the linguistic metaphors are analyzed in small prose of writer.

Ключові слова: мовна метафора, словотвірна структура, стилістичні функції.

Ключевые слова: языковая метафора, словообразовательная структура, стилистические функции.

Key words: linguistic metaphor, derivational structure, stylistic features.

Джерело: Українська мова у XXI столітті: традиції і новаторство: Тези доповідей II Всеукраїнського лінгвістичного форуму молодих учених, Київ, 24-26 квітня 2012 року. – К.: ІУМ НАНУ, 2012.– 464 с. – С. 251-253.

Упродовж останніх десятиліть українська література збагатилася творами однієї з найпопулярніших і найяскравіших письменниць початку

XXI століття Марії Матіос. Сучасні критики називають її то “чортиком, що вистрибнув із табакерки”, то “грант-дамою української літератури”, мовосвіт якої на сьогодні залишається малодослідженим.

Емоційний колорит художньої прози письменниці особливо виразно постає завдяки використанню семантико-стилістичних мовних засобів, одним із яких є метафора. О. Тищенко процес метафоризації окреслює так: людина бачить і безпосередньо відчуває предмет (чи явище) дійсності, що вже означений словом, аналізує його, порівнює з іншим і дає йому нове визначення; людина не бачить безпосередньо предмет, але в її свідомості виникає образ цього предмета, що звичайно позначений певним словом, і дає йому нове значення [1: 39].

У мовотворчості Марії Матіос виокремлюємо такі основні групи метафоричних перенесень:

I. Тварина → людина: 1) назва тварини → людина, подібна до цієї тварини за порівнюваними інтелектуальними здібностями, характером, особливостями поведінки, напр.: *корова, бик, ласиця, бугай, орел, зозуля, кінь, ведмідь, видра*. Пор.: *Що це була робота котроїсь сільської видри, вона не сумнівалася й хвилички* [3, 203]; *Такі хлопці гинуть... Такі орли... А ти випрошуєш забрати оцю діряву бабу?* [3, 33]; *Виглядно, що то й не Сандулякова Анна, бо дуже вже спритна була. Як ласиця* [3, 62]; 2) частина тіла тварини → частина тіла людини: *кучма, писок, грива, лапа*. Пор.: *Татарин мав дрібні риси обличчя... пшеничну кучму, що кучерявилася на чубі* [3, 214]; *Що, давно дівки не малювалися? Ще як малювалися! Натруть на терці буряків червоних, та вималюють писки – та й до церкви йдуть* [3, 241]; 3) сукупність тварин → група людей: *табун, гурт, рій*. Пор.: *Ще три роки тому, коли Корнелії було сімнадцять, рій хлопців гудів за нею, де б вона не з'являлася* [3, 114]; 4) дія людини, спрямована на тварину → дія людини, спрямована на іншу людину: *запрягти, заарканити*. Пор.: *Корниля заарканяють москалі й котрась фудульна дівка* [3, 69].

II. Рослина → людина: 1) стадія розвитку рослини → стадія розвитку

людини: *квітнути, дозрівати, в'янути*, напр.: *І Юр'яна раптово зів'яла* [3, 27]; 2) назва рослини або її частини → людина, схожа на відповідну рослину або подібна до неї за певними ознаками: *тополя, дуб, ягідка, мак, пеньок*, напр.: *Фрозина стояла маком – лиш обертала за ним голову...* [3, 98].

III. Нежива природа → **людина**: пора року, частина дня → вік людини: *весна, вечір, світанок*, напр.: *А на світанку життя ніхто із нас не знає, що буде...* [2, 40].

IV. Фізичні характеристики предметів і речовин, фізичні процеси → **людина**: фізичний процес → стан людини, напр.: *гнити, загнивати, розкладатися*. Пор.: *Як колись вернеться назад у Ріжі – відкопаєте. А як ні – най гниє в землі...* [3, 70]; *А бодай ти не зігнила, аби гробом кидало тій, що таке мені поробила...* [3, 216].

V. Міфічні істоти → **людина**: *чортиця, сатана, відьма*. Пор.: *А халати нам давали чорні, то я заявила в район, як чортиця, не проти святої п'ятнички сказано* [3, 222]; *...Краще най земля прийме, ніж сатана має розбирати людське добро* [3, 70-71].

Мовознавці стверджують, що метафорично може бути використана будь-яка частина мови [4: 160]. Здебільшого процес метафоризації зводиться до транспозиції значення іменника, прикметника і дієслова. У мові художньої прози Марії Матіос кількісно переважає іменникова та дієслівна метафори.

Іменникова метафора слугує для називання предметів навколишньої дійсності. У творах письменниці вона виконує не лише номінативну функцію, а й має яскраве емоційно-оцінне забарвлення, пор.: *Ви не пам'ятаєте, як Аннина мама рвала на собі волосся коло мертвої доньки, а той двоногий пес плював на неї й обзивав її сукою?!* [3, 125]. Метафоричне значення іменника звичайно увиразнюють якісні або відносні прикметники чи дієприкметники. Пор.: *Ти! Здоровий бугаю! Ти вівцям у колгозі бубушки рахуєш, а крішка дитини морозить кістки в лісі! Чого так має бути?!* [3, 61]; *Питають Маковія сільські чоловіки коло магазину: – Маковію! Кажуть люди, що маєте любку. То й ми Вас питаємо: маєте? – А чого би не мав? Маю! – А яка*

застара? – Така, як найстарша **колгоспна корова** [3, 121]; – Ну що, Іларію... Те, що ви сватаєте в мене не моє дівча, а мій лісок – це я знаю... моє дівчинице – воно ще таке, як **вовк обмоклий** серед літа [3, 197].

Дієслівна метафора виражає активну ознаку предмета, його динаміку і передає інформацію про процесуальність, змінність та діяльність. Напр.: ...**зів'яла** Естер сиділа на постелі під стіною... [3, 59].

Отже, особливістю малої прози Марії Матіос є активне вживання метафори, яка є яскравим зображувальним засобом. Вона дає змогу відтворити індивідуальні особливості авторського художнього мислення.

Література:

1. Тищенко О. М. Метафора Євгена Маланюка (семантично-функціональний аспект): [Монографія] / О. М. Тищенко; НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. – К., 2004. – 141 с.
2. Матіос Марія. Кулінарні фіглі: Видання друге. – Львів: ЛА “ПРАМІДА”, 2011. – 208 с.: іл.
3. Матіос Марія. Нація: Видання шосте. – Львів: ЛА “ПРАМІДА”, 2011. – 256 с.
4. Блэк Макс. Метафора. // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М.: Прогресс, 1990. – С. 153-172.
5. Полюга Л. М. Словник українських морфем: понад 45 000. / Л. М. Полюга. – Вид. 3-є, допов. і випр. – К.: Довіра, 2009. – 554 с. – (Словники України).
6. Сучасна українська літературна мова / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – 439 с.

